

टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे

संस्कृत विशारद (बी.ए.) – बहिःस्थ

परीक्षा : जानेवारी – २०२३

सत्र ३ रे

विषय: व्याकरण – ३ (19E431)

19E
80-20

दिनांक : १२/०१/२०२३

गुण : ८०

वेळ : स . १०.०० ते १.००

सूचना : १) उजवीकडील अंक त्या प्रश्नांचे गुण दर्शवितात. २) सर्व प्रश्न अनिवार्य.

- प्र.१. चत्वारि सूत्राणि स्पष्टीकुरुत। (२०)
- १) एचोऽयवायावः २) यथासंख्यमनुदेशः समानाम् ३) पूर्वत्रासिद्धम्
४) अकः सवर्णे दीर्घः ५) अचोऽन्त्यादि टि
- प्र.२. चतस्रः संज्ञाः स्पष्टीकुरुत। (२०)
- १) संयोगः २) प्रत्याहारः ३) प्रगृह्यम् ४) पदम् ५) गुणः
- प्र.३. पञ्चानां रूपपरिचयं कुरुत। (०५)
- १) वाराणस्याम् २) चलिष्यति ३) अजपन् ४) पशवः ५) उक्त्वा ६) मरुताम्
- प्र.४. पञ्चानां सामासिकपदानां विग्रहं कृत्वा समासनामानि लिखत। (०५)
- १) गोव्याघ्रम् २) अकारणम् ३) रक्तपुष्पम् ४) गोमुखम् ५) पयोदः ६) जलपूर्णः
- प्र.५. पञ्च वाक्यानि सूचनानुसारं परिवर्तयत। (०५)
- १) नद्यः समुद्रमासाद्य अपेयाः भवन्ति। (वाक्यम् एकवचने परिवर्तयत।)
२) अधुना अचिरादेव वर्षा भवेत्। (वाक्यं लोट्लकारे परिवर्तयत।)
३) श्यामः प्रतिदिनं पद्भ्यामेव कार्यालयं गच्छति स्म। (स्म निष्कासयत।)
४) शिष्यः आसनात् उत्थाय उत्तरं वदति। (पूर्वकालवाचकमव्ययं निष्कास्य वाक्यं पुनर्लिखत।)
५) त्वं मनसा ईश्वरं भजस्व। (त्वं स्थाने भवान् इति कर्तृरूपं प्रयुज्य वाक्यं पुनर्लिखत।)
६) न पूर्वं कदापि दृष्टः एषः तडागः अस्माभिः। (वाच्यपरिवर्तनं कुरुत।)
- प्र.६. पञ्च सन्धीन् विघटयत। (०५)
- १) तेऽपि २) कल्पनयैव ३) संस्कृतभाषामाश्रित्य ४) मूर्खोऽस्मीति ५) विद्यालयेष्वपि
- प्र.७. त्रयाणां श्लोकानामनुवादं माध्यमभाषया कुरुत। (०६)
- १) दारिद्र्यान्मरणाद्वापि दारिद्र्यमवरं स्मृतम्। अल्पक्लेशेन मरणं दारिद्र्यमतिदुःसहतरम्।।
२) परोपदेशसमये जनाः सर्वेऽपि पण्डिताः। तदनुष्ठानसमये मुनयोऽपि न पण्डिताः।।
३) यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः स पण्डितः स श्रुतवान् गुणज्ञः। स एव वक्ता स च दर्शनीयः सर्वे गुणाः काञ्चनमाश्रयन्ते।।
४) सत्यानुसारिणी लक्ष्मीः कीर्तिस्त्यागानुसारिणी। अभ्याससारिणी विद्या बुद्धिः कर्मानुसारिणी।।

प्र.८. संवादस्य अनुवादं माध्यमभाषया कुरुत।

(०४)

आचार्याः- प्रायः ख्रिस्तपूर्वं तृतीयशतके भरतमुनिना नाट्यशास्त्रं विरचितम्। एतन्नाट्यशास्त्रं नाम पञ्चमो वेद इति मन्यते बुधैः। तस्मिन् ग्रन्थे नाट्योपयुक्तानां रसानां विषये तेषां भावविषयेऽपि अभिनयसहिता कलाकृतिः रसिकजनानां कृते आस्वादनीया मनोहारिणी। तस्मादेते विशेषभावाः नाट्यरसाः इति व्याख्याताः।

अदितिः- कति रसाः? कानि च तेषां नामानि?

आचार्याः- शृङ्गारहास्यरौद्रकरुण-वीरद्भुतबीभत्सभयानकाः तथैव शान्त इति नवरसाः कथिताः।

प्र.९. अधोलिखितं गद्यांशं संस्कृतेन अनुवदत।

(१०)

एक राजा होता. तो मोठ्या रमणीय राजवाड्यात राहत होता. त्याच्या राजवाड्याच्या पुढे अनेक वेली, झाडं यांनी शोभून दिसणारं उद्यान होतं. त्या उद्यानात विविध पक्षी होते. त्यात कावळा आणि हंस यांची मैत्री होती. कावळा स्वभावाने दुष्ट होता. एकदा कोणत्यातरी राजकुमाराचा हार जमिनीवर पडला. तो हार अतिशय मौल्यवान होता. कावळ्याने तो हार पडलेला बघितला. तो त्याने आपल्या चोचीत उचलून पळवला. राजाचे सेवक हार शोधण्यासाठी तिथे आले. त्यांनी कावळ्याला हाराबाबत प्रश्न विचारले. मी हार चोरलेला नाही असेच उत्तर कावळ्याने पुन्हा पुन्हा दिले. राजाचे सेवक हंसाकडे येऊन म्हणाले, हंसा, तू चोर नाहीस. तुझा मित्र कावळा चोर आहे. तर तू कोणत्या ना कोणत्या प्रकारे त्याच्याकडून तो हार मिळव.
